

INVESTAVIMO GLOBALIOJE RINKOJE GALIMYBĖS

Augustinas RIŠKUS¹, Viktorija STASYTYTĖ²

*Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Finansų inžinerijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva*

El. paštas: ¹augustinasriskus@gmail.com; ²viktorija.stasytyte@vgtu.lt

Santrauka. Investuojant pasaulio finansų biržose yra svarbu tinkamai įvertinti įvykių svarbą ir galimą poveikį investicijoms. Šiame darbe nagrinėjama politinė įtaka finansų rinkoms, taip pat galimybės prognozuoti rinkų reakciją į tam tikrus įvykius, tokius kaip referendumai bei teroro išpuoliai. Darbe analizuojami moksliniai darbai finansų rinkų bei politikos tematika ir šių darbų autorių rezultatai palyginami su šių dienų rinkimų rezultatų poveikiu investicijoms. Palyginus duomenis gautos išvados, kad rinkos situacija keičiasi ir prieštarauja daliai mokslininkų teiginių – tokiems kaip mokslininkų prognozė dėl finansinių rinkų situacijos JAV prezidentu tapus D. Trumpui bei dėl Brexit neigiamo poveikio finansų rinkoms.

Raktiniai žodžiai: finansų rinka, Brexit, prognozavimas, akcijų vertė, S&P 500, referendumas, terorizmas.

Įvadas

Pasaulio politiniai įvykiai ir finansų rinkos yra neabejotinai susiję. Kiekvienas garsesnis įvykis dažnai atsispindi tos dienos finansinių rinkų rodiklių pokyčiuose. Pantzalis *et al.* (1999) teigė, kad politinių įvykių reikšmė ekonomikai, o ypač finansų rinkoms yra nenuginčijama. Šie autoriai tyrė 33 valstybes 1974–1995 metų laikotarpiu ir nustatė, kad prieš rinkimus šalyse, kurių gyventojai turi daugiau laisvių, pastebima tendencija jog finansinių rinkų svyravimai yra gerokai mažesni. Tai galima paaiškinti tuo, kad laisvesnėse valstybėse yra geresnė situacija su žodžio ir žiniasklaidos laisvėmis, todėl daugiau informacijos apie rinkimus gali būti paviešinta ir investuotojai jaučiasi saugesni. Tačiau investuotojams net ir laisvose valstybėse kyla sunkumų prognozuojant kaip vienas ar kitas pasaulio įvykis paveiks finansų rinkas.

Darbo problema – investicijų rinkos jautriai reaguoja į politinius pokyčius ar sukrėtimus. Artėjant rinkimams ar įvykiams kitiems svarbiems pasaulio įvykiams investuotojams sunku prognozuoti rinkų reakcijas, o tai gali sukelti paniką ir lemti finansinius nuostolius.

Uždaviniai:

- Išnagrinėti literatūrinius duomenis apie tai kaip rinkimai ar referendumai paveikia finansų rinkas
- Remtis istoriniais duomenimis, nustatyti kaip teroro aktai paveikė finansų rinkas
- Išanalizuoti statistinius duomenis pasiremiant realiais įvykiais
- Išnagrinėti mokslinę literatūrą ir mokslininkų išvadas bei pastebėjimus
- Palyginus duomenis nustatyti ar mokslininkų iškeltos teorijos atitinka šių dienų situaciją.

Darbo tikslas – nustatyti ryšį, kaip pasaulio bei politiniai įvykiai paveikia didžiąsias finansų rinkas ir sudaryti galimybes numatyti finansų rinkų reakcijas į politinius įvykius.

JAV prezidento rinkimų poveikis finansų rinkoms

Valdžios pozicija ir politinė kryptis labai susijusi su finansų rinkomis ir ekonomika, tai pabrėžė Allvine ir O'Neil (1980). Ypač tai jaučiama kuomet vienos politinės jėgos yra palankesnės tam tikroms verslo šakoms ar įmonėms. To rezultatas anot Wisniewski (2016) yra tai, kad abi pusės viena kitai suteikia naudos. Rinkimų ir rinkimų agitacijos laikotarpiu finansų rinkose pastebimi svyravimai Goodell or Vahamaa (2012). Manoma, kad taip yra dėl to, kad tiek rinkėjai tiek ir įmonės nėra užtikrinti šalies ateitimi ir ekonominėmis prognozėmis.

Tambone (2016) teigia, kad pirmuosius du prezidentavimo metus investicijų rinkos generuoja mažesnes pajamas, o stebint paskutinius dvejus metus matomas pajamų augimas. Donaldso trumpo atveju galėtų būti daroma išvada, jog rinkos pasitiki jo valdymo sugebėjimais ir dėl to pastebimas augimas. Remiantis Tambone (2016) teiginiais, galima teigti, kad atėjus būsimosios D. Trumpo kadencijos pabaigai, investicijų grąža turėtų dar labiau

augti. Ši autorė taip pat remiasi Wong ir McAleer teiginiais, kad pirmus dvejus metus, ekonomika turi prisitaikyti prie naujo valdymo, kurio metu dažnai gali būti priimami ne visai populiarūs sprendimai siekiant stabilizuoti ekonomiką.

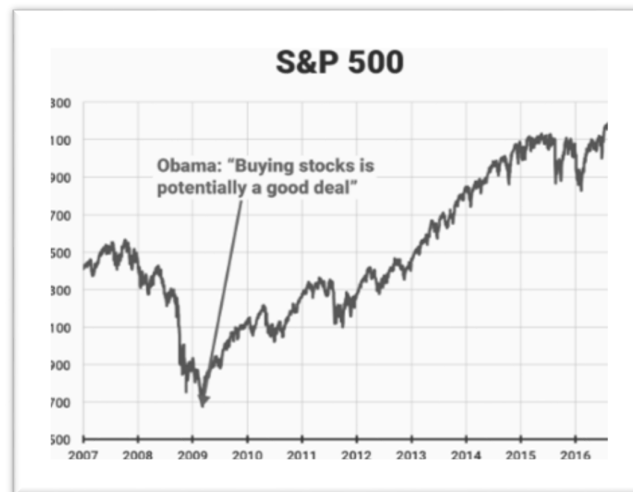
Leblang bei Mukherjee (2005) teigia, kad akcijų rinkos ir verslas palankiau žiūri į dešiniųjų partijų atstobus bei partijas nei į kairiųjų. Anot Tambone (2016), akcijų kaina yra aukštesnė kuomet valdžioje yra demokratų prezidentas.. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad bendras požiūris į politinę situaciją, darančia didelę įtaką ekonomikai ir investicijoms yra labiau neigiamas kuomet prezidento postą užima Respublikonų atstovas. Tokia situacija susidaro todėl, kad tradiciškai šią partiją remia alkoholio, tabako ir ginklų pramonės, o visuomenės požiūris į juos nėra geras.

1 lentelė. JAV rinkimai ir jų poveikis finansų rinkoms 1960–2012 m. (šaltinis: E. Holodny (2016))
Table 1. USA elections and it's impact on financial markets 1960–2012 y. (source: E. Holodny (2016))

Year	Gain (%)				Cyclically-Adjusted P/E Ratio			
	Tot.	Election Pre	Post	Next All	Election Start	Nov.	End	Next End
1960	-3	-8	5	23	19	17	18	22
1964	13	14	-1	9	21	23	23	24
1968	8	7	1	-11	22	22	22	17
1972	16	12	4	-17	17	18	19	13
1976	19	14	4	-12	10	11	12	10
1980	26	20	5	-10	9	9	9	8
1984	1	3	-2	26	10	10	10	12
1988	12	11	1	27	13	15	15	18
1992	4	1	4	7	18	19	20	21
1996	20	16	4	31	25	26	28	33
2000	-10	-3	-8	-13	44	39	37	31
2004	9	2	7	3	27	25	27	26
2008	-38	-32	-10	23	26	16	15	20
2012	13	14	0	30	21	22	21	25
Avg.	5	4	1	7	17	17	17	17

Kita autorė, nagrinėjanti šią temą yra E. Holodny (2016). Ji teigia, kad egzistuoja stereotipas, jog valdant respublikonams akcijų rinkų rezultatai būna geresni nei valdant demokratams. Anot jos, istoriniai duomenys paneigia šį faktą – remiantis statistika vidutinė metinė grąža valdant demokratams yra 9,7%, o tuo tarpu valdant respublikonams tik 6,7%.

E. Holodny (2016) pateikia lentelę (1 lentelė), kurioje galima matyti kaip kito S&P 500 generuojama grąža JAV prezidento rinkimų dieną nuo 1960 metų, iki 2012 metų. Remiantis šiais duomenimis, galime matyti, kaip neigiamai reagavo rinka 2008 metais pirmajai kadencijai išrinkus B. Obamą ir kaip pasikeitė rinkos reakcija kuomet šis prezidentas buvo perrinktas 2012 metais. Tačiau kai kurie autoriai šiai teorijai prieštarauja. Halcoussis *et al.* (2009) teigia, kad B. Obamos išrinkimas 2008-aisiais galėjo ir neturėti didelės įtakos finansų rinkoms. Anot jų, didelė tikimybė, kad šį pokytį nulėmė ekonominė situacija ir pasaulinė krizė.

1 pav. S&P 500 reitingas 2007–2016 m. (šaltinis: E. Holodny (2016))
Fig. 1. S&P 500 rating 2007–2016 y. (source: E. Holodny (2016))

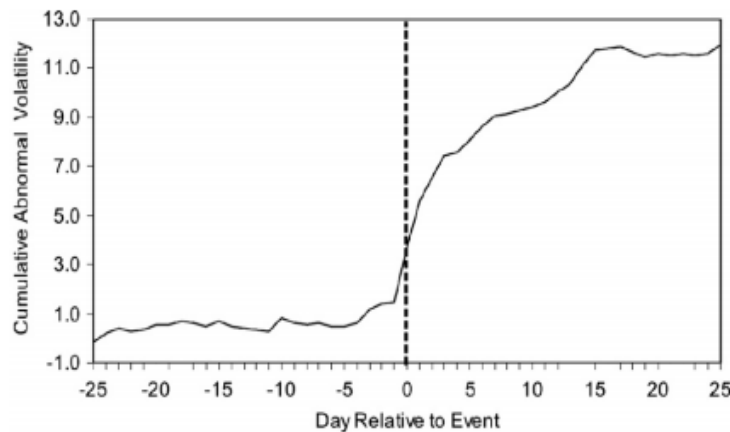
Apie naujai išrinktų prezidentų ir perrinktų prezidentų poveikį finansų rinkoms kalba Wong ir McAleer (2009). Šie autoriai atliko skaičiavimus bei išanalizavo praėjusius rinkimus bei rinkos pokyčius ir pateikė išvadas jog naujai išrinktas prezidentas savo darbo pradžioje dažnai priima visuomenėje nepopuliarius sprendimus. Taip yra todėl, kad prezidentai jau kadencijos pradžioje stengiasi vykdyti savo rinkiminius pažadus, taisyti savo pirmtakų klaidas ir rinktis dar rinkimų laikotarpiu numatytą politinę kryptį.

Prezidento pozicija ir politinės vizijos laikymasis daro įtaką finansų rinkoms ir ypač tai jaučiama JAV. E. Holodny pateikia pavyzdį (1 paveikslėlis), kuomet besibaigiant pasaulinei finansų krizei prezidentas B. Obama savo kalboje paskatino žmones investuoti akcijų biržose. Manoma, kad ši kalba buvo lūžio taškas atsigaunant JAV po ekonominės krizės, nes nuo kalbos pasakymo momento yra matomas ganėtinai nuoseklus finansų rinkų kilimas.

2016 metų JAV prezidento rinkimai

JAV veikia dvipartinė sistema. Žvelgiant į istorinius duomenis yra nesunku nustatyti, kaip kiekvienos partijos kandidato išrinkimas į prezidento postą paveikia finansų rinkas. Šią temą išnagrinėjo Oelher *et al.* (2013). Mokslininkai nustatė, kad JAV prezidento rinkimai labiau neigiamą įtaką turi kasybos ir gamybos pramonės šakoms nei paslaugų ar finansų sektoriui. Taip pat mokslininkai nustatė, kad išrinkus demokratų kandidatą neigiamas poveikis finansų rinkose juntamas tiek prieš, tiek ir po rinkimų, o išrinkus respublikonų kandidatą situacija yra neprognuojama.

Vienas iš būdų paaiškinti šiai situacijai galėtų būti tai, jog kasybos ir gamybos pramonės yra vienos labiausiai teršiančių lyginant su kitomis. Naujai atėjęs prezidentas gali imtis naujų taršos mažinimo priemonių ir tai gali sumažinti šių sričių patrauklumą. Neigiamas poveikis kuomet išrenkamas demokratų gali atvaizduoti rinkų nusivylimą, nes šie pasisako už didesnę fiskalinę drausmę ir aukštesnius mokesčius. Išrinkus respublikonų atstovą situaciją prognozuoti yra sunku, nes jų kandidatai gali būti labai skirtingos asmenybės ir nėra aišku, kokios krypties laikysis.

2 pav. Finansų rinkos situacija stabilizuojasi po 15 dienų nuo rinkimų rezultato paskelbimo

(šaltinis: Białkowski *et al.* (2007))

Fig. 2. The financial market situation stabilizes after 15 days from the date of publication of the election results

(source: Białkowski *et al.* (2007))

Neramumai finansų rinkose prasideda dar gerokai iki rinkimų. Remiantis Białkowski *et al.* (2007) atliktu tyrimu galima teigti kad investicijų rinka stabilizuojasi vidutiniškai tik po 15 dienų nuo rinkimų rezultato paskelbimo. Tai pavaizduoja 2 paveikslėlis.

Tambone (2016) savo tyrime analizuoja kaip JAV rinkimai veikia konkrečias rinkas: energetikos, gamybos, transporto ir sveikatos apsaugos. Išanalizavusi duomenis autorė teigia, kad 2016-ųjų metų rinkimai yra nukrypimas nuo normos ir jie neatitinka iki šiol vyravusių tendencijų. Autorė teigia, kad vienintelis sektorius, kuris elgėsi tendencingai lyginant su iki tol buvusiais JAV prezidento rinkimais buvo energetikos sektorius. Tai autorė bando paaiškinti tuo, kad respublikonų kandidatas D. Trumpas yra linkęs propaguoti naftos pramonę, o tuo tarpu demokratė H. Clinton yra linkusi palaikyti atsinaujinančius energijos šaltinius.

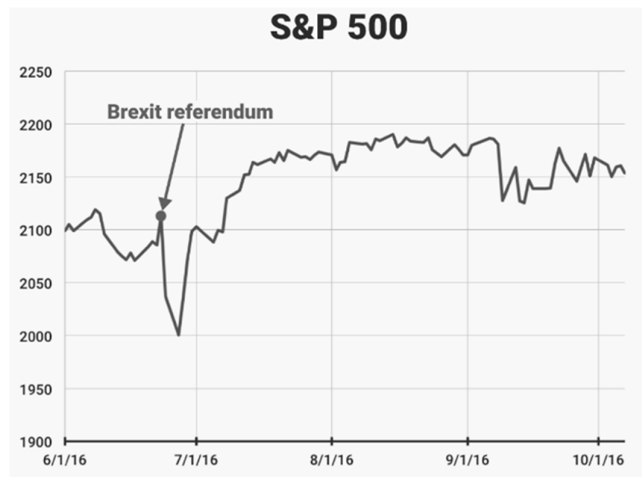

3 pav. S&P 500 reitingas 2016 m. kuomet prezidentu išrenkamas D. Trumpas (šaltinis: Yahoo finance 2016)
 Fig. 3. S&P 500 rating 2016 y. When D. Trum became a president (source: Yahoo finance 2016)

Remiantis aukščiau pavaizduotu grafiku, galime pastebėti, kaip 2016 metų lapkričio septintąją ima kilti S&P 500 reitingas, kuomet Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentu yra išrenkamas Donaldas Trumpas. Iš grafiko galima spręsti, kad investicijų rinkos į šio kandidato išrinkimą reagavo teigiamai ir akcijų vertė ėmė sparčiai kilti. Investuotojai pasitikė prezidentu, kuris turi ilgametę patirtį versle.

Brexit poveikis finansų rinkoms

Vienas įsimintiniausių ir didžiausią reikšmę darančių 2016 metų įvykių buvo Didžiosios Britanijos referendumas dėl pasitraukimo iš Europos Sąjungos. Wright (2016) teigia, kad šio politinio įvykio poveikis finansų rinkoms yra labai ryškus ir gali jaustis dar kelerius metus. Autorius teigia, kad taip yra dėl ilgo Didžiosios Britanijos narystės ES laikotarpio. Tai lemia, kad ši šalis yra labai susijusi su ES ir jos narių ekonomikomis ir gali kilti problemų bei nestabilumo sprendžiant šalies atsiskyrimo klausimus. Negana to, nemažai Britanijos bankų ar įmonių yra įsikūrusių ES šalyse ir atvirkščiai, tad šaliai traukiantis iš sąjungos daugybė įmonių gali perkelti savo skyrius į kitas valstybes.

4 pav. S&P 500 reitingas 2016 m. birželio – spalio mėn. (Šaltinis: E. Holodny (2016))
 Figure 4. S&P 500 rating 2016 y. June-October. (Source: E. Holodny (2016))

Po rinkimų surengtoje Bloomberg (2016) videokonferencijoje specialistai teigė, kad rinkėjai ir gamintojai nelabai pasitiki Didžiosios Britanijos rinka. Tai taip pat atsispindi S & P 500 pateiktame 4 pav. Šio įvykio svarbą taip pat nagrinėjo E. Holodny (2016). Grafike viršuje vaizduojamas S&P 500 reitingas 2016 metų birželį. Matoma, kaip po rinkimų rezultato paskelbimo akcijų kursas ima kristi. Taip yra dėl investuotojus ištikusios nežinomybės, nes šis įvykis neturi jokio precedento istorijoje. Grafike matoma, jog neilgai trukus situacija stabilizuojasi ir sugrįžta į prieš tai buvusį lygį. E. Holodny (2016) palygina Brexit ir įvykius Tianmenio aikštėje. Remiantis autore, dėl tinkamo ES ir Britanijos vadovų reagavimo situaciją pavyko stabilizuoti labai greitai, tačiau Kinijos atveju situacija stabilizavosi tik po metų.

Terorizmo poveikis finansų rinkoms

Teroro įvykiai palieka gilų sukrėtimą ne tik žmonėms, bet ir finansų rinkoms. Mnasri ir Nechi (2016) tyrė artimųjų rytų ir šiaurės Afrikos dvylika valstybių, kuriose teroro aktų ir finansų sąveika iki tol nebuvo tirta. Autoriai pateikia tyrimo išvadas, kad besivystančios valstybės yra gerokai jautriau reaguojančios į teroro aktus nei jau išsivysčiusios šalys. Taip yra todėl, kad šios šalys dar nėra pasiekusios tokio aukšto lygio, ten yra didesnė korupcijos tikimybė ir todėl valstybės dar nėra užsitarnavusios investuotojų pasitikėjimo.

Skirtingą finansų rinkų reakciją skirtingose šalyse Peren *et al.* (2008) aiškina tuo, kad investuotojai skirtingai pasitiki finansų institucijomis ir rinkomis. Autoriai teigia, kad labiau išsivysčiusios šalys mažiau nukenčia nuo šių išpuolių dėl to, kad jos yra tam geriau pasiruošusios. Atitinkamos valstybinės institucijos turi geresnę finansavimą, todėl gali užtikrinti geresnę prevencijos lygį. Tą patį galima teigti ir apie valdymo institucijas – jos turi didelius resursus, kuriuos gali panaudoti situacijos stabilizavimui ir krizės finansų rinkoje suvaldymui.

Johnston, Nedelescu (2005) teigia, kad vienas svarbiausių faktorių finansų rinkos suvaldymui įvykus teroro aktams – planavimas kaip reaguoti krizinėse situacijose. Autoriai išskiria, kad svarbų vaidmenį žalos minimizavime lemia nacionaliniai bankai, bendradarbiaujantys tarpusavyje. Taip pat autoriai išskiria ir prevencijos būdą – reikia nuolatos stebėti pinigų srautus, kad tam tikri asmenys ar įmonės nefinansuotų teroristų, tačiau šis stebėjimas neturi trukdyti įprastai finansų rinkos veiklai ir mažinti jos patrauklumo.

Teroro aktų poveikis buvo tirtas ir kitose šalyse. Eldor ir Melnick (2004) tyrė teroro aktų poveikį finansų rinkoms Izraelyje nuo 1990 iki 2003 metų. Autoriai teigia, kad teroro įvykiai neabejotinai turi įtakos finansų rinkoms, tačiau poveikio lygis ir trukmė priklauso nuo konkrečios veiklos srities. Kaip pavyzdį autoriai pateikia tai, kad transporto sektorius po teroro aktų atsigauna gerokai greičiau nei paslaugų sektorius.

2 lentelė. Rugsėjo 11-osios teroro aktų poveikis pasaulio finansų rinkoms (šaltinis: Johnston, Nedelescu (2005))
Table 2. September 11th terror act impact on world financial markets (source: Johnston, Nedelescu (2005))

Global Stock Markets' Banking / Financial Sectors	Event-day AR (%)	6-day CAR ^{1/} (%)	11-day CAR ^{1/} (%)	Days to rebound ^{2/}
NYSE	-4.79	-6.69	-0.45	13
London	-10.09	-8.64	-14.14	22
Frankfurt	-10.06	-14.54	-15.79	42
Europe-Bloomberg	-8.54	-11.50	-14.82	40
Helsinki	-6.17	-6.43	-11.35	31
Norway	-5.79	-14.18	-25.55	107
Tokyo	-6.50	-1.70	-12.18	6
Hong Kong	-7.87	-11.02	-14.34	30
Korea	-13.33	-13.78	-19.84	28
Jakarta	-2.83	-3.73	-6.23	86
Kuala Lumpur	-5.20	-13.36	-18.68	65
Australia	-3.98	-9.46	-11.07	26
New Zealand	-3.67	-11.39	-14.93	33
Johannesburg	-5.27	-14.43	-11.00	162

Po 2001 metų rugsėjo pirmosios atakų JAV akcijų biržos buvo uždarytos keturias dienas. Tai lėmė akcijų vertės nuosmukį. Johnston ir Nedelescu (2005) teigia, kad šios teroro atakos padaryta tiesioginė žala yra palyginti nedidelė lyginant su netiesiogine žala. Autoriai pateikia, kad finansų rinkoms padaryta žala siekė 27,2 milijardo dolerių, o tai yra 0,25 % viso JAV BVP.

Remiantis Investopedia duomenimis, JAV vyriausybė siekdama sumažinti galimus nuostolius investicijų rinkoms, nusprendė jas uždaryti. Jos buvo atidarytos tik rugsėjo 17 dienos rytą ir tai buvo ilgiausiai trukęs finansų rinkų uždarymas JAV nuo 1933 metų ir pasak Davis (2016) iš viso 1,4 trilijono JAV dolerių buvo prarasta per tas kelias dienas.

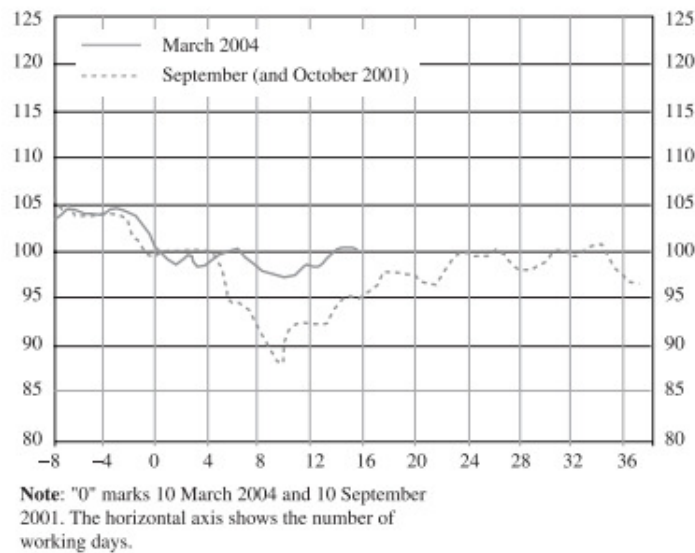
4-ajame paveikslėlyje matome, kad 2001-ųjų rugsėjo 11-osios įvykiai smarkiai paveikė finansų rinkas ir net JAV valstybei sustabdžius akcijų biržų veiklą keturioms dienoms buvo jaučiamas stiprus nuosmukis. Tačiau kaip ir

teigia anksčiau nagrinėti autoriai, po teroro aktų akcijų biržos išsivysčiusiose šalyse pakankamai greitai atsigauna ir grįžta į pradinį lygį.

5 pav. 2001-ųjų rugsėjo 11-osios teroro aktų poveikis S&P 500 (šaltinis: Yahoo finance)
 Fig. 5. 2001 September 11th terror act impact S&P 500 (source: Yahoo finance)

Antroje lentelėje autorius pateikia, kaip teroro aktai, paveikė finansų rinkas visame pasaulyje. Akivaizdu, kad šis įvykis paveikė jas visas, tačiau jų atsigavimui prirėikė labai skirtingų laiko tarpų. Europos rinkoms prirėikė daugiau laiko dėl glaudesnių ryšių su JAV, o tuo tarpu daugumai Azijos šalių tai užtruko gerokai mažiau.

6 pav. Palyginimas kaip teroro aktai paveikė S&P 500 po rugsėjo 11-osios teroro aktų ir po 2004-ųjų kovo 11-osios teroro aktų Ispanijoje (šaltinis: Johnston, Nedelescu (2005))
 Fig. 6. Comparison as terrorist attacks affected the S & P 500 after the Sept. 11 terrorist attacks, and after 2004 in the March 11 terrorist attacks in Spain (source: Johnston, Nedelescu (2005))

Johnston ir Nedelescu (2005) lygina teroro aktų poveikį S&P 500 po teroro aktų 2001-ųjų rugsėjo 11-ąją ir 2004-ųjų kovo 11-ąją. Aiškiai matoma, kad rinkos žymiai labiau reagavo į 2001-ųjų įvykius, o 2004-aisiais reakcija buvo kur kas mažesnė. Autorė tai aiškina tuo, kad rugsėjo įvykiai įvyko Niujorke – mieste, kuris yra vienas pagrindinių viso pasaulio finansų centrų. Taip pat, aiškinama tuo, kad rugsėjo įvykiai buvo pirmieji tokio masto teroro išpuoliai nukreipti ne į karines institucijas, o į individualius asmenis. Rinkos buvo neapsiruošusios ir nežinojo kaip reaguoti į tokius įvykius. Įvykiai Ispanijoje turėjo gerokai mažesni efektą, nors ir neigiamą, nes tai nebuvo vienas pagrindinių finansų centrų ir rinkoms tai nebuvo visiškai naujas ir netikėtas įvykis.

Išvados

Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teikti, kad visi reikšmingesni pasaulio įvykiai atsiliepia investicinėse finansų rinkose. Ypač didelį poveikį turi rinkimai ir referendumai. Politika lemia šalies ateitį ir taktiką tarptautinėse rinkose. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą apie JAV prezidento rinkimų poveikį galima susidaryti įspūdį, kad naujai išrinkus prezidentą respublikoną turėtų būti prognozuojamas rinkos nuosmukis. Remiantis naujausiais 2016 metų duomenimis galima tai paneigti, tačiau žvelgiant į istorines tendencijas autoriai yra teisūs.

Brexit atžvilgiu analitikai ir mokslininkai teigia, kad tai gali pragaištingai atsiliepti Didžiosios Britanijos, Europos ir net pasaulio ekonomikai. Mokslininkai numatė ir galimybę, kad Brexit poveikis rinkoms bus toks pat stiprus, kaip įvykiai Tianmenio aikštėje, tačiau ir šiuo atžvilgiu šios prognozės buvo paneigtos, dėl kryptingo, nuoseklaus ir neskuboto vyriausybės darbo kuris leido ekonomikos lygį grąžinti į tą patį kaip ir iki referendumo.

Terorizmas daro įtaką ekonomikai ir finansams. Teroro aktų padariniai būna tiek tiesioginiai, tiek ir netiesioginiai, atsiliepiantys ilgame laikotarpyje. Problema tame, kad jie vyksta visame pasaulyje ir jų neįmanoma prognozuoti. Remiantis istorine patirtimi ir statistika, galima pastebėti, kad rinkos išmoko reaguoti į šiuos įvykius ir jų poveikis rinkoms palaipsniui mažėja. Galima tik numatyti, kokią įtaką turės konkretus teroro išpuolis tam tikros šalies ekonomikai, tačiau kai jis įvyksta jau būna per vėlu.

Apibendrinant galima teigti, kad JAV prezidento rinkimų poveikis gali būti nesunkiai nuspėjamas – jeigu favoritas demokratas – gali būti rinkos smukimas kadencijos pradžioje, tačiau ilgajame laikotarpyje situacija gerėja. Kuomet favoritas respublikonas – situacija yra sudėtingesnė. Reikia stebėti jo patirtį versle. Dauguma respublikonų pasisako už liberalesnes sąlygas taikant mokesčius, o tai patinka investuotojams. Kitokio tipo referendumas – dėl Brexit. Šis įvykis neturi precedento istorijoje, tad jo poveikį prognozuoti sunku. Norint tinkamai įvertinti tokio įvykio pasekmes svarbu atsižvelgti į tai, kokioje valstybėje visa tai vyksta ir koks yra valdžios institucijų pasirėmimas stabilizuoti susidariusią situaciją. Teroro aktų poveikis yra nenuginčijamas, bet jis neturi didelio poveikio rinkoms ilgu laikotarpiu, tad nutikus tokiam įvykiui geriausia išlaukti rinkos pakilimo.

Literatūra

- Allvine, F. C.; O'Neil, D. E. 1980. Stock market returns and the presidential election cycle: implications for market efficiency, *Financial Analysts Journal* 36(5): 49–56. <https://doi.org/10.2469/faj.v36.n5.49>
- Bialkowski, J.; Gottschalk, K.; Wisniewski, T. P. 2007. Stock market volatility around national elections, *Journal of Banking and Finance* 32: 1950–1951.
- Bloomberg. *How Brexit is beginning to impact financial markets* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bloomberg.com/news/videos/2016-07-05/how-brexit-is-beginning-to-impact-financial-markets>
- Davis, M. 2011. How September 11 affected the U.S. stock market [interaktyvus], *Investopedia* [žiūrėta 2016 m. spalio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/07swFk>
- Eldor, R.; Melnick, R. 2004. Financial markets and terrorism, *European Journal of Political Economy* 20(2): 367–386. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2004.03.002>
- Goodell, J. W.; Vahamaa, S. 2012. US presidential elections and implied volatility: the role of political uncertainty, *Journal of Banking & Finance* 37(2): 1108–1117.
- Halcoussis, D.; Lowenberg, A. D.; Phillips, G. M. 2009. The Obama effect, *Journal of Economics and Finance* 33(3): 324–329. <https://doi.org/10.1007/s12197-009-9077-3>
- Holodny, E. 2016. Elections and the stock market: history tells us economics matter more than politics. Could it be different this time?, [interaktyvus], *Business Insider* [žiūrėta 2016 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.businessinsider.com/what-happens-in-the-stock-market-after-us-elections-2016-9>
- Johnston, R. B.; Nedelescu, O. M. 2005. The impact of terrorism on financial markets, *Journal of Financial Crime* 13(1): 7–25. <https://doi.org/10.1108/13590790610641233>
- Leblang, D.; Mukherjee, B. 2005. Government partisanship, elections, and the stock market: examining American and British stock returns, 1930–2000, *American Journal of Political Science* 49(4): 780–802. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2005.00155.x>
- Mnasi, A.; Nechi, S. 2016. Impact of terrorist attacks on stock market volatility in emerging markets, *Emerging Markets Review* 28: 184–202. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2016.08.002>
- Oehler, A.; Walker, T. J.; Wendt, S. 2013. Effects of election results on stock price performance: evidence from 1980 to 2008, *Managerial Finance* 39(8): 714–736. <https://doi.org/10.1108/MF-May-2012-0126>
- Pantzalis, C.; Stangeland, D. A.; Turtle, H. J. 1999. Political elections and the resolution of uncertainty: the international evidence, *Journal of Banking & Finance* 24(10): 1575–1604. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(99\)00093-X](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(99)00093-X)
- Peren, K. A.; Ciferri, D.; Spagnolo, N. 2007. The price of terror: The effects of terrorism on stock market returns and volatility, *Economics Letters* 101(3): 164–167.
- Tambone, J. 2016. Are Donald Trump and Hillary Clinton controlling the stock market?, *An Analysis of the 2016 Presidential Election's Impact on Stock Market Volatility*. Scripps College.
- Wisniewski, T. P. 2016. Is there a link between politics and stock returns? A literature survey, *International Review of Financial Analysis* 47: 15–23. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2016.06.015>
- Wong, W.; McAleer, M. 2009. Mapping the presidential election cycle in US stock markets, *Mathematics and Computers in Simulation* 79(11): 3267–3277. <https://doi.org/10.1016/j.matcom.2009.05.007>
- Wright, W. 2016. The potential impact of Brexit on European capital markets. *New Financial. A Qualitative Survey of Market Participants*.

Yahoo finance. S & P 500 2001 metų rugsėjo mėnesio duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/IMvMh8>

Yahoo finance. S & P 500 2016 metų birželio mėnesio duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/a7ch9L>

Yahoo finance. S & P 500 2016 metų lapkričio mėnesio duomenys [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://goo.gl/a7ch9L>

INVESTMENT OPPORTUNITIES IN GLOBAL MARKET

Augustinas RIŠKUS, Viktorija STASYTYTĖ

Abstract. While investing in the world's financial exchanges it is important to assess the impact of the events on the investments. This paper examines the political impact of the financial markets, as well as the possibility of predicting market reactions to certain events, such as referendums and terror attacks. The paper analyzes the scientific work of the financial markets and politics topics, moreover the results of these researches are compared with the days of the election results impact on investment. A comparison of the data obtained by the conclusion that the market situation is changing, and contrary to the claims of scientists – such as scientists forecast on financial markets, when D. Trump became US president and Brexit negative impact on the financial markets.

Keywords: financial market, Brexit, prediction, value of the shares, The S & P 500, referendum, terrorism.